

חמדת הדף

מסכת שבת מדף ג"א-ג"ז
פרק במה בהמה

מחמדי התורה

3

דף ג"ה

מצוות הוכחה בשוגגין לרבים או מעטים

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו- הנה כתבו התוס' דמצוות הוכחה היא דווקא היכא שהוא ספק אם יקבלו או לא, אולם אם ודאי לא יקבלו לא יכחיז דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, והנה **במחצית השקל** (סי' תר"ח סק"ג) הביא משמיה **דהשט"מ** (ביצה ל. ד"ה והקשה) שהביא מדברי הריטב"א שס"ג גם דברי התוס' והביא ראייה מדברי המדרש ירושלמי ומסוגליו, אולם מ"מ בזה"ל מוחזק כל כל איסור ואפי' דרבנן, וכע"ז **בש"ת התשב"ץ** (ח"ב סי' מ"ז) דאם נתיר להם השגות בכל יום מסיפין שגגות ותפול התורה מעט מעט, וכדברי התוס' כתבו **בש"ת הריב"ש** (סי' מ"ד) ו**בש"ת הרא"ש** (כלל ו' סי' ג') והנה **בש"ת משנה שני** (או"ח סי' קמ"ו) דהא דהתירו בשוגגין זה דווקא בכל ישראל שוגגין, אבל במיעוט נכשלים, מצוה למחות בידם והביא ראייה מהירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ב), ו**בש"ת מים חיים** (סי' קנ"ה אות ח') דבדרך לימוד מותר להוכיח אפי' לרבים ודווקא בדרך תוכחה אסור להוכיח, ויעו' **בזכרון יהודה** (ח"ב סי' פ"ח) שהאר"ך עוד בזה.

ביאור שאלתם מפני מה קנסת מיתה וכי לא ידעו שאכל מעץ הדעת

(ע"ב) **מפני מה קנסת מיתה על האדם הראשון** אמר להם **מצוה קלה ציויתו**- נתקשו בזה מפרשי הש"ס וכי לא ידעו שעבר על איסור אכילת עץ הדעת, ובעיני **יעקב** תי' דשאלת המלאכים הוא דהא אין הקב"ה מעניש בעבירה הראשונה ולמה נענשו כבר בעבור עבירה אחת, והשיב להם הקב"ה מצוה קלה ציויתו והיינו כיון דשמע זאת מפי המלך בעצמו חייב אפי' בעבירה אחת, וביאר בזה מאי דאמר ישראל למשה דבר אתה עמנו ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות, והיינו כנ"ל דכשהקב"ה ידבר אזי ש מיתה אפי' בעבירה אחת.

ובכן יהודע תי' בב' אופנים א' דשאלתם היה מפני מה קנסת אותו גם בהא דביצעת אפי' תאכל לחם הא כבר גזרת עליו מיתה, ולזה אמר הקב"ה שהמיתה הוא לא עונש כי אם דרך הטבע כאומרו ביום אכלך ממנו מות תמות שכן הוא בטבע יעו"ש היטב ולכן נתן לו עונש והוא בזיעת אפי' תאכל לחם, ב' ששאלתם היה דמפני מה נענש הא צריך לעבור על לאו אחד בכדי שיוכל לשוב בתשובה, והשיב להם הקב"ה מצוה קלה ציויתו והיינו שעוד לא ציויתו על התשובה, ויעו"ש **מחמדי התורה** פר' בראשית (גליון כ"א-שנה ב') שהבאנו ה' ביאורים בלשון מפני מה "קנסת" דמאי קנס הוא, ויעו"ש **בראש דוד** להחיד"א ו**בישימח משה** (פר' בראשית) ביאורים נפלאים בזה.

דף ג"ו

מהפך בזכותיה דדוד- לכך לא הזכיר רבי נס תנוכה ובקש לעקור ת"ב

רבי דאיתי מדוד מהפך ודרשי בזכותיה דדוד- ידוע מאי דמיתאמריה משמיה דמנא **ורבנא החת"ס** (הובא בס' חוט המשולש) דהא דלא הזכיר רבי הק' בכל המשניות מצוות תנוכה ודיניה (למעט ב"ק סב: במשנה דג' שיצא מתחת הפטיש דא"ר יהודה בנר תנוכה פטור), הוא מטעמא הנ"ל דכיון דבית חשמונאי נטלו המלוכה מבית דוד, לכך רבי דאיתי מזעיריה דדוד ומהפך בזכותיה לא הזכיר במשניות, וזה **מכבר אמרתי בזה** ביאור הגמ' (מגילה ה:) ביקש רבי לעקור ת"ב ואוקמינן התם דאיידי בת"ב דחל להיות בשבת ונדחה ליום א' דאמרין כיון שנדחה ידחה לגמרי, ויעו"ש בתוס' שדחקו למצוא טעם היאך רצה לעקור ת"ב, ולהנ"ל יאמר דכיון דדחו אותו ליום א' הרי דהצום יתחיל במו"ש ולא יתקיים סעודת דוד מלכא משיחא לכך רבי דאיתי מזעיריה דדוד בקש לעקור ת"ב.

דף ג"ז

הטעם שצריך פקיקה זוג שבצוורה והנפק"מ להלכה

ופוקקין לה זוג בצוורה ומטיילת עמו בחצר- וכתב רש"י דדוקא פוקק מותר ואי לאו אסור דמשמיע קול, והמג"א (סי' ש"ה סק"ה) דהטעם הוא משום דמיחזי דאזיל לחגג ולא רצה ללמוד כסברת רש"י דהא להשמיע קול ליכא איסורא דדוקא קול של שיר אסור, ו**בש"ת מהר"ם** עק"מ (או"ח סי' קנ"ט) דהא דאזיל לחגג אסור דווקא בבעליו עמו או ישראל אחר, ויעו"ש **במחצית השקל** (סי' ש"א ס"ק ל"ה) דיש להקל בזה"ל מוחש השמעת קול, והיכן שהבהמות הולכים כל יום כך, כתב **מהרש"ם** (סי' ש"ה סעיף י"א) להקל במקום הפסד ע"י עכו"ם.

ביאור פלוגתא דרב יוסף ואביי א' גרוע או גדול זה שנשנתו לו סדרי בראשית

(ע"ב) **אמר רב אסי כמה גדול אדם זה אביי** אמר כמה גרוע **אדם זה שנשנתו בשבילו סדרי בראשית**- בביאור הפלוגתא דרב יוסף ואביי, **בעיני יעקב** ביאר דרב יוסף ס"ל דאדרבה כיון שעשה לו הקב"ה נס כזה הניכר לעין כל הרי דאדם גדול הוא, ואביי ס"ל דאדרבה אי היה אדם גדול היה הקב"ה ממציא לו שכן והיה מועיל לו לעוד דברים וכיון שעשה לו כן אדרבה הרי הוא אדם גרוע שלא רצה ה' להטפיע עליו עושר. ו**ביד דוד, וכן המהר"ל** (בחי' אגדות) ביארו דלמאי דאמר לעיל מני קשין מזונותיו של אדם כקריאת ים סוף יבן דרב אסי ס"ל דאדרבה מי שמקבל מזונותיו הוא קשה כקריעת ים סוף, וזה שנשנתו לו סדרי בראשית עדיף, ומדוייק בלשון דרב אסי אמר כמה גדול אדם זה "שנשנה לו נס", ואביי אמר גרוע שנשנתו "סדרי בראשית".

דף ג"ד

עקידת יצחק- היאך הייתה עקידתו

א"ר יהודה "עקוד" עקידת יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם- וביאר רש"י דהיינו שקשור יד ורגל כאחד, והנה רש"י בפי' החומש (פר' וירא) כתב ויעקד את יצחק בנו הידיים והרגלים ביחד ומשמוע לכאורה דהידיים והרגלים ביחד, והרי הוא דלא כמו שפי' רש"י (כאן) דעקידה פירושה יד ורגל, וכתב **במשכיל לדוד** (פר' וירא) דלכ"מ דודאי דעקידה הוא יד ורגל, אלא שכאן ביאר רש"י בל' רבים לומר דאת שתי ידיו ואת שתי רגליו עקד, והיינו יד ורגל, **אולם ראיתי ביד דוד** (כאן) שהקשה עוד דהא אפי' למד"א דעקידה הוא ב' ידיים לחוד וב' רגליים לחוד יקשה מדברי רש"י בחומש דעקידה הוא בידיו ורגליו יחד, והביא משמיה **דחזון עובדיה** (פר' וירא) דכוונת רש"י ליד ורגל, וכפי שהבאנו לעיל מהמשכיל לדוד, וכתב דאין נראה כן מרש"י, והביא משמיה **דזרע יצחק** דאיה"נ דרש"י ס"ל דעקידה הוא בשתי ידיו ורגליו יחד **ובמאירי** (כאן) הביא מהמדרש דיצחק היה עקוד שתי ידיו ורגליו יחד.

האם מותר לקשור הבהמה בשבת בכדי שלא תתברר

(ע"ב) ואין התרגומים יוצאים בחוטין ולא ברצועה- הנה **החכמת אדם** (כלל ג"ז) כתב להתיר להשיע חוטין על התרגומים שעשויה לשמירה בכדי שלא יבחרו, וטעמא דכיון דהוי לשמירה הרי הוא כמבלוש וליכא איסורא, ו**במאמר מרדכי** (סי' ז"ב) הביא מדברי השואל שרצה להוכיח דאפי' בכה"ג אסור, אולם המאמר מרדכי כתב דלמאי דכתב **הקרבן נתנאל** (שבת פ"ה סי' ה' אות כ') משמיה **דרב אבהו** שהתיר לקשור לחמור שתי רגליו לשמירה, וביותר **לשי' המג"א** (סי' ש"ה סק"ו) דבכרמלית שרי לכ"ע לקשור חוטין, א"כ בזה"ל דליכא רה"ר ודאי דמותר, וכדברי המג"א מוכח להדיא **בריטב"א** ו**הר"ן** ספ"ק דע"ז יעו"ש, והנה **בש"ת שואל ומשיב** (משיאש ס"ג) האריך בנדון הזה והתיר.

דף ג"א

האם נשים מחויבות בשביתת בהמתן

(ע"ב) **במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה- נסתפקו האחרונים** אי אשה מצווה נמי על שביתת בהמתה או לאו, והמג"א (במשבצות סי' ש"ה סק"א א') כתב דאפי' דשביתת בהמה עשה הוא והז"ג מ"מ מזהירות בזה, דאיתקש שמירה לזכירה לכל מילי דשבת ואנשים ונשים שוין בהם, וכן **כתב במקנה** (קידושין לה) דאפי' נשים מזהירות, ו**בש"ת שם אריה** (או"ח סי' ב') פקפק על דברי המקנה האלו, ולא ראה שכבר קדם בזה המג"א, ו**בתוס' רעק"א** (כאן) גם נסתפק בזה, וכתב **בתפארת ישראל** (בחי'דושים בשסוף הפרק) דאשתמיטתיה המשנה לקמן נד: בפרתו של רבא"ע.

ויעו"ש **בש"ת מהר"ם שיק** (סי' קכ"ט) מאי שיישב דברי הגרעק"א, וכן בספרו על תרי"ג מצוות (סוף מצוה ל"ב) ו**בש"ת מהר"א** (או"ח סי' צ"ב) הביא השואל ראייה מהא דאמר (לקמן נד: בפרתו של רבא"ע ומסיק שם דשל שכתנו היה, הרי להדיא דאפי' נשים מזהירות, ויעו"ש **במנ"ח** (במוס"ף השבת אות ל"ט) שגם הביא ראייה זה, ומ"מ כתב דצריך טעם למה מחויבות הא הוי עשה"ל, ו**בס' מונת טובה** תי' בזה **קושיית הפני"ה** הא דתנא פרק במה בהמה קודם במה אשה ולהנ"ל יובן דאי הוי תני במה אשה ואח"כ במה בהמה הו"א דאף באשה איכא איסורא דשביתת בהמה לכן תני קודם במה בהמה ואח"כ במה אשה יוצאה.

דף ג"ב

מעוברת אי מותרת לצאת בשבת לרה"ל למד"א עובר לאו ירך אמו

קשרה בעליה (לפרה האדומה) במוסירה כשרה ואי ס"ד משאוי הוא הא עלה עליה עול- הנה ש"י הר"ש והברטנורא (פ"ב דפרה משנה א') דהא דפרה מעוברת פסולה להיות פרה אדומה כיון דקיי"ל עובר לאו ירך אמו, והרי היא נושאת את עוברא, ותו לא הוי אשר לא עלה עליה עול, ולפי"ז הקשה **בקבא דקשייתא** (קושא י') היאך מותרת לפרה מעוברת או לאשה מעוברת לצאת לרה"ר, דליכא למימר דהחי נושא את עצמו דהא כיון דהוא במעי אמו הרי הוא ככפות, וביותר יקשה דהא מאכל בפי פרה לא הוי משאוי, ומ"מ לגבי שבת מיקרי מאכל כפה משאוי וכמו שאמרו (כריתות יג:) שו אולב אכילה אחת וחייב ד' חטאות וכו' ר"מ אומר אם היה שבת והוציאו (בפי' חייב, בגוף דברי הגמ' דכריתות יעו' **בקצה"ח** ריש סי' כ"ח), כ"ש לגבי עובר דמקרי משאוי בפרה אדומה ודאי דלגבי שבת מקרי משאוי ואסור לצאת ברה"ר.

החליבה בשבת- כמה דינים בזה

(ע"ב) **רבי יהודה אומר עזים יוצאות צורות ליבש אבל לא ליחלב-** הנה ביאור החליבה בשבת האריכו בזה הרבה, ונחלבו הפוסקים דלמאי **דכתב המחבר** (סי' ש"ה סעיף כ') דמותר לומר לאינו יהודי לחלוב לו בהמות משום צעב"ח, דינא מאי בכה"ג דאין שם עכו"ם, אי מותר לישראל לחלוב בעצמו, **דהמג"א** (שם סק"ו) הביא משם **תשובת הרמ"א** דמותר, ו**האליה רבא** (סי' שכ"ד סק"ה) חלק ותמה על תשו' הרמ"א, ואף **בארי המקבל חצי מהחלב מהישראל באריות**, נחלקו בזה הפוסקים **דבש"ת רמ"ע מפאנו** (סי' ק"ב) אסר שיחלוב הגוי אם לא הפקירה הישראל, ו**בשאלת יעב"ץ** (ח"ב סי' ע"ז) חלק והתיר בכה"ג משום איסור צעב"ח.

וטעם איסור חולב- בירושלמי (פ"ז דשבת ה"ב) דאיסורו משום קוצר, ולא כסתומת הפוסקים דהוא משום מפרק, ו**בהמה שאינה מנחת שיחלבו אותה** אי מותר לישראל להחזיק ולסייע בכה"ג דליכא אחר, **בש"ת בית שלמה** (מהדו"ת סי' י"ב) התיר מטעם צעב"ח.

מדור זה נזב ע"י מוקיר רבנן אהוד יששכר הי"ו לע"נ בהירה בת בתיא

שאלה מ"ג} איזה משנה מובאת יותר פעמים משאר כל המשניות בתלמוד בבלי?
שאלה מ"ה} היכן מצינו דבין השמשות על ערב שבת חמור משבת עצמו?
פתרון לחידודא לגליון כ"ג- פר' חיי שרה

שאלה מ"א} האם שייך בנשים איסור בל תאחר כמו באנשים?
שאלה מ"ב} האם מותר לחלל שבת על מומר לחלל שבתות לתיאבון ובפרהסיא?
מ"א} ידועה שי' הרמב"ם במעשי הקרבנות (פ"ד ה"א) אחד האיש ואחד האשה עוברים על בל תאחר ולח"מ והכ"מ ואוקמינן התם דאיידי בת"ב דחל להיות בשבת ונדחה ליום א' דאמרין כיון שנדחה ידחה לגמרי, ויעו"ש בתוס' שדחקו למצוא טעם היאך רצה לעקור ת"ב, ולהנ"ל יאמר דכיון דדחו אותו ליום א' הרי דהצום יתחיל במו"ש ולא יתקיים סעודת דוד מלכא משיחא לכך רבי דאיתי מזעיריה דדוד בקש לעקור ת"ב.

מדור זה נזכת הרב שמעון בן ברינא והרב חיים ברוך יהודא בן הינדא שרה שליט"א

לחידודא

